

אבער זיך ווייניגער ווען איר דער רעליגיאנאטיזם
טערהייבט ביא דען יידישען נימנאזיאסען וואָר און
מאנגעלדאפער, דאס דען כריסטליכע נימנאזיאסען
דער און זייער רעליגיאן, אלאז איר אים אלטען
טעסטאמענטע יא גענויגער איבערזעצונגען ווירד,
נאר אפט מעהר פֿאַן דער יידישען רעליגיאן ווייס,
אלס זיין יידישע האַלבעטע.

אין יידישע אים נימנאזיאס אבער אים
בערענען זענען אבער אבער אלעס און אבא אס
אונד דא יידישען פֿירערט אבער
ווערען און דעמעלבען געפֿירערט ווער-
דען, דעם רעליגיאנאטיזם אונטער-
ריכטיגט אונד דער געזענעניס
דעם העברעאישען ווירד וועניג
טענסט אלאז אפֿיעל צווישן גע-
ווייניגער ווערדען אים אלס בייזעהר,
דאס יידישע בעוואוסטען ווירד נאטורליך האנדלען גע-
פֿלעגט אונד געהאבען ווערען, וואס איר דא
נאנעט ענטוויקעלונג דעם ווענעטוואס דער צו-
קונפט געשטייערען פֿאַן בעסטער איינזעצונג
ווערען מיט.

עס דאָרף אבער איר ניכט איינער אכט גע-
לאסטען ווערען, דאס ווירד ערוויינט איינעם
יידישען נימנאזיאסען יענע אייבערזעצונגען יידישען
פֿראַגעס אבער דא איר ווענעטוואס פֿיר איינע
שעלע ניכט איינפֿירען וואללעך ניכט געזאגט
גען זיין ווערען, וואס דעם גענעווארטען דער פֿאל
אויס מינער און דא שילע צו בענדישען אונד פֿיר
ווייטאמאסען און לעקצאנען צו געבען אלס
פֿראַגעס אבער דעם יידישען נימנאזיאסען ווערען
וואס צו ציערען דער וויסענשאפט אונד דעם ווענע-
טוואס ווערען.

וואס פֿערמאג אבער איר נימנאזיאס ווער-
דען וואס מיט ריכטיג פֿראגען, ווירד דעם דען אלע
יידישען שילעך איינפֿירען, אלע בעסטערען יי-
שען פֿראַגעס איר אונטערזעצונגען קאנגען זענען
פֿראגע שטעלען און רעכטע איר, איר דא איר
מינע אונטערזעצונגען, וואס האבען איר היינט אבער
דא זאכע ניכט פֿערלויבען לאסטען, נון קאנן איר
אויפֿען אבער איינע ערשיליכע אונד בערענען
גענעט אונטערזעצונגען.
דאס בעוועגונג, דאס אפֿאנגען נור דא ער-
ריכטיגט איינעם יידישען נימנאזיאסען און
ביראפעס אונטערזעצונגען האט איר דער לעטצען
צייט ווייט פֿראַגע דעם נימנאזיאסען אונטערזעצונגען
נאכדעם עס נאטורליך דען מאנגעל, פֿאַן יידישע דער
פֿראַן אייבערזעצונגען אונט, דאס בערענען מאַריטין
ווארמאנגען דער קאמאנגען דער נאטורליכע
אונד איינער אונדערער פֿערזאמלונגען צו בע-
ווערען געווען אויס, אונד דא זאכע און ווייטערען

קרויזען צום גענעטשאַדע דער פֿעהאנדלונגען
געמאכט ווארדען, ווארדען דער בעשענס געמאכט
איר.
"ווייטעלשילעך גענענענען פֿעראיי-
"Zsidó középiskolákat alapító egyesület".
צו בירדען דער אונד דא איינפֿירען האטען ניכט
נור דער און ביראפעס און נימנאזיאס, זאנדרען
זא ווייט דא קראפט דעם פֿעראינעם רייכען איר
אונד דער מיטעלשילעך אונד
ניכט נור היינט, זאנדרען איר
איר דער פֿעראייניגט זאכע צו
גרינדען.

הונדערט רייכע געווענענענענע זאלען
בערענען מיט 500 גולדען דעם פֿעראינעם ביאנע-
טענען דיר עס ניכט אבער איר זאכע דא פֿאַן
1000 ביז 5000 גולדען געווענענענע האבען, און דא
געווענענענענע און דער פֿעראייניגט און דא גע-
מינדען אונד פֿעראינעם ווירד יענעם דא פֿלעסען
העראנטרעטען, דיר דעם פֿעראינעם אונטערזעצונגען אים
דאן אים זאנדרענעם אונטערזעצונגען דאס ערריכ-
טיגט איינער יידישען מיטעלשילעך און אונדער-
מיט צו האבען.

דאפֿענענענע ווערען וויר באלד און דער
לאגע דיר, דא שטאטען דעם נייע פֿעראינעם צו
פֿעראפֿענעלעכען דעם וויר אים פֿאליעס הערען
און גלוקליכעס - געבארענענענע ווערען.
מ. ס. א. ב. ד. ש. .

דא צאלטאריס-פֿעהאנדלונגען.

דא מיטגייען דעם יידישען שטאמעס
צייט דיר און דא איינען פֿאללעך ביא דען אב-
בענאנטען פֿעהאנדלונגען, דא זאנדרען און
ביראפעס אלס איר און וויר גענעווארטען
פֿלעסען. ניכט נור אונטערזעצונגען געווענענענע
און דען פֿאלטשילעך קאמפֿאסיאנען
ווערען, זאנדרען איר דא אלס זאנדרען אונד
אלס זאנדרען אונדערזעצונגען ציינען איינע
גרינדליכע קענטניס אונד ערפֿארהונג, יא און
טענעם שטודיאס איר דען פֿערישענענענע גע-
בעטען דער איינפֿירען דער געווענענע אונד דעם
האנדלען, דאס מאן אונדערזעצונגען מיט!

און דער מיטגייען זענען ווארדען ציערעס
דא צאלע פֿאַן דאס איינען און אונד גע-
ווארדען אונד דאס איינען און דען פֿעהאנדלען.
דער זאנדרען אונדערזעצונגען און דא איר דא
פֿראגע דעם גראפֿען אפֿאני פֿאַרנענדע אינערעם-
טאנע איינפֿירען 25, 30 פֿראַגענע דער איינע-
פֿראַדוקצאן אונד איינע שטאטיריכע. דא צאלע
פֿעהאנדלונגען ביא איינען איינפֿירען אונד ניכט

פֿאַן בערענענע אונד צאלענענענענע ביא
יענען איינפֿירען, דא און דער מאַריטין ניכט
ערייגט ווערען, וואס לעטצענענע אונד גאנץ
אם פֿלעסען און דער לעטצענענע ביא האט דא
ענטוויקעלונג דער אפֿערייבוישען פֿעראייניגט
פֿאַר זענען דא אונטערזעצונגען צוריקגעהאנגען אונד
זא וויר, און דאפֿענענענע צאלע איר פֿעהאנדלונגען
דער אונדערזעצונגען דער מאַריטין צו גענע-
טאמען, דא אונד נאכער לענענענע פֿעראייניגטען
מארהען אונד שלענען דירקען איר דא איינפֿיר-
רעשע איינפֿירענענע, דא דאָרט בערענענע ביל-
לעיער אריינפֿירענענע, וויר איינפֿירענע האבען
וויי אונד איינע גענעט פֿאַרזעצונגען פֿאַרזעצונגען, אונד
עס איז איר און קואליטאט גוט, איינע ווערען
צאלענענענע אונד איינע אונד פֿעהאנדלונגען דא איינפֿירע-
אונד אונד ניכט איינפֿירענענע.

אבער דאס האט אונד געווען ניכט דא ווייס
און פֿאַרזעצונגען און איינפֿירענע ערייגט קיינע
נאטורליכע, וואָר אבער דאס ווען פֿאַרזעצונגען,
וועלכע 30,000 טויזנט אונד ערייגט ווארדען
אונטערזעצונגען 50,000 טויזנט געווענענענע אונד דאפֿער
20,000 טויזנט אים דעם איינפֿירענע בערענענע.

און פֿאַלע דענער איינפֿירענע בענאנטאט
דאס קאמפֿאסיאנענע מאַריטין וואָר דאס
מאָנאָ דען צאלע איר האמאטענע, דער מיט
70 גולדען בענאנטאט וואָר, איר 20 גולדען הערען,
אבערזעצונגען, וואס איר אונטערזעצונגען וואָרדען אונט.
געבען ווארדען דא פֿעהאנדלונגען אים
פֿאַרזעצונגען איינפֿירענע גענאנטענע,
נאכדעם נאך דער איינפֿירענע אונד דער
זאנדרען אונד איר אונד פֿעהאנדלונגען אונד דער
צאלע מיט 60 גולדען אונטערזעצונגען וואָרדען אונד
אונד נאכדעם דא קאמפֿאסיאן דיר אבער דען
איינפֿירענע אונד געווענענענע האטען ביא
וועלכעס ווארמאנגען אונד דעם האנדלענענע-
ניסערעס אונטערזעצונגען קאם.

דא פֿאַן דער מאַריטין דעם איינפֿירענע
אקצעפֿטירען פֿאַרזעצונגען וויר נון אים אבער-
געבענענענע צו פֿערישענענע געלאנגען.

פֿערישענענע ניאנדישענע.

וואס דער קאנען זא גע-
ווארדען אונד דעם האט מיטפֿערישענענע
מיט דאס פֿערישענענע אונד איר אונד דאס
פֿאַרזעצונגען דעם גענענענע אונד אונד פֿאַן זייער
מאיעסטאט הייער בענאנטאט צו זיין איינפֿיר-
שפֿאַרבען דענע פֿאַנע בענאנטאט זיט דא
מאנען דא איינפֿירענע פֿעסען, הער פֿאַן מיט
האט בענאנטאט און זייער מאַריטין רעדע

פֿאַרליעטאָן.

דא צערבאכענע פֿענסטערשייבע.

(2-פֿאַרזעצונגען.)

דא אונטערזעצונגען ווארדען איר דעם פֿאַרזעצונגען
ווערען געווענען אבער וואָרען זאלע וואס דענעלבע
געהעטן האטען ער דאך בעסטערעס, דאס וואָר נאך איר
אונטערזעצונגען האטען! האטען איר אשען בליק ניכט
גליך ביא דער בענענענע איר דעם פֿלעך ווארדענענענע
דאס עס און ווייטעלשילעך וואס אלס איראן, יעצט
ווארדען דא ניכט און דער לאגע געווענען, איינע זאלען
פֿערישענענע אונטערזעצונגען, וואס האטען קיים צו זאנען גע-
וואוסט, אָב ער ברענע אָדער שווארצע אונטערזעצונגען קיים
וואס וואָר, וואס צו איר דען בליק צו ערעהבען.
אלאז וויר איר פֿאַן מינעס האנדלונגען? - פֿראג-
ע דער נאטורליכעסען - "אונד פֿאַן וואנען וויר איר?"
"איר בין אויס דעם ריך!" - אונטערזעצונגען דער
געמאכטע.

"אויס דעם ריך?" וואס איז דאס נאר איינערעס?
אויס דייטשלאנד! - ערקלארע דער האנד-
וועקסבויש -
"אויס דייטשלאנד! אים עינעס! אויס דאס ווייס
פֿאַן אונס?"
"בין איר מינע היימטאט וויר וואָר אבער וויר

הונדערט טיילען! דאס איז יא שאן אבער גאנץ מאַריטין
לאנד" (פֿאַרזעצונגען הוינס).
"איר וויללעס מינען."
"דאס מוז לייענען נאר איינערענע פֿראג" זאנ-
ע דער מיטגייען.

"נאך איר בליקען ווייטער הוינס".

"נאך ווייטער הוינס? ערקלערט וואָר זאל מאן זע-
הען, וואס איינע זאכע אויס, איר האטען געמינע ווייטער
אבער פֿראג הוינס עקסיסטיס ווייטער נאר ניכטס מער;
אונד דאָרט ווייטער הוינס וויר איר נאך ווען? אונד דא
נאנענע הונדערט טיילען וויר איר דאס צו אים הערענענע
גענאנגען?"
"וואָר זאלען איר האנדלונגען דענן אונדערס? זאלע ער
מיט עקספֿירענע ווערען?"
האטען ער ערעהבען טייל? בליק אויס איר פֿאַן
וואָרען! דאס מאַנט דא דיר איינפֿירענע - זאנע דער
נלא עקסיסטיס צו ווערען פֿאַכע, אונד הוינס ווערען
גענען דען פֿענענען געווענענע, זענענע ער ווענע פֿרא-
גען פֿאַר?"

אונד וויר וויר איר פֿאַן טייטשלאנד נאר דא
הער נעקאמען ביו צו אונס? ווייס מאן און טייטשלאנד
דאָרען איר דאפֿאן, דאס וויר דא און מאַריטין עק-
סיסטיס?
"געוויס! וואו וואָר זאלען מאן דאס ניכט ווייסען
אונד איר בין הערענענענע, וואס איר האנדלונגען ענען
היינט, וואָר וויר איר דא וויללעס הוינס אונד וואָר איר

האטען דא געפֿאַרשט טיילען און טייטשלאנד דאָרען
ווייס מאן פֿאַן אונס דא, אונד דאס מיט "דאס איז
ווערען איר פֿאַן וואָרען, און וואָר וואָרען דאס
מאנט דא דיר איר איינפֿירענען."
אונד טון דא ווען דאָרט אָבן און טייטשלאנד
איר "דאָרענען" (בענען)? פֿראגע דער נאטורליכעסען
ווייטער, נאכדעם ער ווענע פֿאַכע צום צווייטענענע אונד-
פֿערישענענע האטען.

"וואס טון עס ענען וואָר וויר וויר? נור גענעס
מאן עס אונדערס?"

"דאס פֿערישענע איר ניכט, וואס האט מאן דאפֿאן?
אָב מאן עס אונדערס גענעס? דאָרענען" בלייבט "דאָרען-
גען! אונד וויר ווערען וואָר דאָרט אָבן?"
"דייטש!"
"אלעס טייטש! באַהייט קאנגען וואָר ניכט!"
"וואָרען זאלען דא באַהייט קאנגען?"
"דאס פֿאַכענע! איר שטעס, וואָרען וואָר זאלען
באַהייט קאנגען איר דען דאס עשוואט וואָר איינע שווע-
רע זאך? הייער קאנן יעדעס קינד באַהייט!"
"ווייל עס דאס הייער פֿאַן ווענע אונד דאָרט,"
"וואָרען?"

אָב וואָר אונד מאן דאָרט נאר ניכט, ניכט
איינפֿירענע איר דעם אונטערזעצונגען האטען דען געפֿאַרשט
טיילען ווערען דא, וואס וויר הייער קאנגען אונד
פֿאַן ווענע איר? דאָרט אָבן קאנגען וואָר איינע ניכט
איינפֿירענע באַהייט! אונד וויר קאנגען וואָר דענען מיט דען

פיר דא אביב ער אנטען פאן סמרי
אויס אינגעלויפן
פאן ערווערן הערן רובער
פאלד קיפמאן, אין ריטאמאכט
הועצו דא בעריטס אויסגעווענען
ציאמטען 142,92 גר.
2,05 גולד.

אויס ריטמאכטעלע מוסטע דא וויסערע סעי
רוע דער פאם קולטורמיטער גענעהמיטען מא
סריקעלבעצורקע אויס דער היימיגען נוסמער וועג
ברייבען.
מורטאבעלעג אין דער נאכטען מאנטאג
נימטער.

דא קהילה ברויבט איינען האָו!

האָמאָרסקע פאן "ו"
ער סעס קאפיטעל
דער ראש הקהל געהט אין דא וועגן —
דער פריינדליכער לענדער ווידער וך וואנדערן,
דאס איך מן גיטווען, מיט איינעם ראש הקהל —
אנצו אנטען און אבער דער ראש הקהל וויל
אינד וואל אימער אפגעמאכטענען. הער צאה-
קעיל דער רייכע וואלדאמאליע אויב צווייטער
ראש הקהל אינד הער פאפאטער, דער רייכע
פרייטעמאליע אינד הרבישער ראש הקהל ווען
עבעמאלס אין דא וועגן, אויס דא בעפארטע
הענדע ראבנינגווארע צו בעראמען.
עס שלען "ווארד" דא וועגן וואר איך פונט
8 וואר אביבערייט ווארס קאמען דא ערס אים 8
וויר קיינער אין דער גאנצען קהילה וועינער
פרישטאר האבען וויל, אס דא אביבערן, דא ווא
צונג וואר אביבערע איך אבט; ווער דאן דארום
האלב וין קאמען איך לייך ווער 8 —
זא הייבט דער ראש הקהל, אינד דער מונעמאל
אינד אלע אנדערען מיט איינ ביזנעסער; עס
ווארדע דאדער אין פירטעל איך 10 אים דער
ראש הקהל מיט ווידע אינד נארווארט אנטען;
"פאנען וויר אין"

צו ווייטעס קאפיטעל
"מינע הערדיקע" זאנט דער ראש הקהל אינד
האלס איינע וויל ער וך איבערן, דאס ער דא
אנדערנבלאס אונגע הערדיקען ענטען — ווער
וויר אלע דא?
דער און דער טודע שטענדיגע שמש דער אין
דער אינגעלענדיקער דער נעמינער און "עמיאם
הרין צו רעדן האט" זאנט: "ניין"
שאן שייכטע איך דעם ראש הקהלס לוי
פער דא פראגע: "ווער פירטעל?" אבער עס פאלרט
אויס אין ווא אבער דער שאן וועלכט געוועהרט;
ער אביבערשט דאדער אונגעמאכטע דא נאנטע
ניינע מאפעלינגע אינד זאנט: "עס פירטען נאך
רעם ענדערע מעלאטער, דאסאר נרוען, אויב דער
אבעלענדיקע."
ווער ברויבט דען אבעלענדיקע? זאנט דער
ווינק וועלכער צאנק, איך פרישטענע מער
אלס ער —

"אינד דער דאסאר, וואס פרישטער אין
דאקאט פאן איינעם דא; וויל ער שטודירט האט?
פאן ברויבט ניכט צו שטודירן אס איינער דאן
צו פירטענע, וועט ער דער רייכע וונסקאפא, דער
אין נראטער אביבערהאלדע אינד נראטער עס
הארין אים הועצו — פאנען וויר נר אין —"
וואס דער אהרען בערייכטע, איך ער אהני
דעם הייט צו טאן דאס פירטעל דאס וואנען
ער וויר ניכט בעמאכטע, מיטען אלע איינשטי
מיט — אינד וואס פאנט אונע פירטענער דער
וויסענשאפט אינד דער אינטעללענען דא דעכאטי
סע אין דער צווייטע קאפאטעל האט און.

דאס פירטעס קאפיטעל
איך האטטע שאן פירער דאס רייטער קא
פירטעל אונגעמאכטען, אבער דער ליעבע לענדער ווידע
ווענע דעם פרייטבארען, דארטעס אינד שרייענדי
לעגן עס צאנק אינד שטייט, דער מער אלס לעב
האפטען וועינענדיגטע, קיין ווארס פרישטאר
דען האבען, דער איינע וואללטע דער, דער אנדע-

דער וואללטע יענען דער רייטער וואללטע איינען
אנדערן: דער פירטעל האטטע גערן דען ערסטען
געוואלטע וויל און אבער ניכט מער, וויל און
שאן אין אנדערער געוואלטע, דער פירטעל ווייס
נאך ניכט וועלכען ער איינגעטלדך וויל, אינד זא
וואלען ער ווא ניכט פאן און פירטעל איך ערען
ביז וואקא, ביז דער שמש, דער אין אנגעלענדיק
טען דער נעמינער און, עמיאם הרין צו פירען
האט" זאנט:
"דא ווייסטען ניכט מינע הערדיקע, ווא פירעל
עס געשראנען האט — עס איז צוואלף —"
אינד רענקט וך דאסאר: איך מאכטע איך שאן
גערן פאן הינטען זעהן!
דא וועינען ווירד אלזא איינפעהאבען, אהנע
דען האבויבטיגען בעשלום געפאסט צו האבען.

פירערטעס קאפיטעל

דער פירערטעס קאפיטעל האט דער שאנע
אינד יענע ראבנינגע סאמעל ליעבליך פאן
אלערע קאנדוראטען אס בעסטען געפאלטען אינד
נאך דעם וואס אין איינע זאמסטאג שטעהט בע-
רייטע ראבנינגער ליעבליך איך דער קאנצעל אינד
— פירענען.
קיינער ווייס וואדער ער קאם, קיינער ווייס
ווא זא ער קאם, קיינער ווייס וואדער ער קאם, —
איינער פראנט דער אנדערן — אבער דא נאנטע
געמינע אום אין פירטעל איינשטענדיק
דארובער, — גענע ער אום דא, אויב פירענען.
— בעפאר דער געפאלטע לענדער אבער דא
פירענען מיטאנדארט, וויל און אום איינען אויס-
צו יענער עפעסאנעמאכטע וואס מיטוואלדען, דא
הער פירטעל אלס געוואללטער הענדער, דעם
הערן ראבנינגער ליעבליך, ביז דעסען און
נעמט געהאלטען האט. — עס איז דעוועס צוואר
איינע ווער אונטערקלעבען וואס מיט הערן פיר-
פעל, דענען ער האט ניע ווארס געהארטען, ווא
זאל ער יעצט איינע רעטע האלטען, אבער הער
פירטעל איז ווער הייט, —

שאן לאנג ערקענגען וויר דאס בערדע-
ניס" זאנט ער אונטער אנדערן, דאס וויר איינען
הרשען ברויבען! — וויר פירטען עס וואס וויר ווער
אינד דאס וויר געלענקט ווערדען מיטען — וויר
ווער צוואר און נעמינער אבער עס פירטעל
אינד דער קאפא, דא ווער דאדער בערשען און וו.
אום אהליבקיין ווענע זאנט ער פאלד בענא-
מינג, דא פאם נאטאר אונגעפאסטע, אינד פאן
דער נעמינער ניט בעמאכטע אנדערע הער —
זאנט דא אבער ניכט נאנק, זאנערן בעדעלט
דא האלטען פיר וך — אויס געוואלדען — וויל
ער אימער דא האלטען פאן דעם, פיר וך בעי
האלט, וואס דער נעמינער געלד קאפטען.
איך האבען וך נון רעכער לענדער פאם און
הארען דער פירענע נעשטארט, יעצט קאנטע
דא ניכט הערן הויך, דער טעמפעל איז נע-
הראנט פאלד עס טרעט איינע איך דעם אנדערן
הערס, ווא עס אימער אין געמינעוואכען דער
פאלד אויס; דא האט קיינע פראטען מער דאס
— דארום פאלגע מיר אויס: פירטעל קאפטעל.
(שלוס אין דער נאכטען פירטענעמטער.)

פאלליעטאן

וואונדערבארע רעטטונג

(16) עס פאפאטענען אינד שלום.
דא איז אונטערן קליידערן אויך געלד פארמאד,
זא וואר מיין קעסטע נעשארט, מיך אין דא; נאכטע
שארט צו בענקען, אינד דאעלכט פיר מינע אונבע
קליידערען היינען ביים עסטען בעסטען פארליע קליי
וונטשטיקע איינצוקויפן; זא איינשטייטעס, נעשטען
ווער אונע הונדערטעס אונטער וויע נאך ליסמאן פארט.
דא סאנענישט אונד דא קארקאס בעווארשען וויר אלס
אנדערען אויך, עס וואר אין איינעם דאנעמסטאג, שמש
אס אבער, אלס וויר צו ליסמאן קליקליך אלאנטען.
ווער קעהען און איינע ווארענדישען הערבענע אין,
אינד וועשען דאעלכט ביז צום קאפטענען מיטמאן אויס
נאכטישטאן מאכען וויר איינע ווער וויר דא שארט,

אבערס בעמאכען וויר אונז אויס נאפסעסחוי, וויר פירדיג
שלאן אונז דאס הערין אלס וויר וועיער דען נאפס אונטע
דער פאפער אפגעשטריקען פארט פאן איינעם אבער-
פאלדע בעקענען דורשטען!

אס אנדערען מארגען העלט דער ראבנינגער דאעלכט
איינען רעכט עיבוליכען פארמאן, צו דעסען טעקס ער
דען געראטע אויך מיך סאסענדרען ביבעלשפריך: "און
פיינע מיר, ווען פאן מיר ווערס: וויר ווארשען, וויר געלדען
נאפסעסחוי געזען!" (התוליד קוב"ו) ווארשען, וויר געלדען
וואר מיין ויבעל, אלס איך דא נעיוכטענע דעם הענדעס
געוויא נעפירט, אינד אין אויס מינען יונדערן בורדע
סאמעל עקאנטע האפטע! פאר בענעדינגע דעם נאפסעס-
דענסטען שטעללע איך מיך אן איינען אום, ווא ער
ביים הערונגענען ריכט אן מיר פארביבענענען מוסע,
ער קאם, איך זאן אויס שארף אויס אונטערס, ער בלויב
שעהען, בעמאכטעטען מיך געוויא, אינד פירטעל מיר פיר
דיג אום דען אלו, אינד ער גענויטענען פריידע ברויבע
און וואל ניכט צו שילדערן; ער נאשוונען מיך מיט אויס
נאך היינע צו געהען, ווא איך אויס ביזא פיינע מינע ביי-
העיען לעבענסוועסע ערואלדען מוסע.

נאכדעם איך ביזא אויס איינען טאנע רעכט אונטע
נעמס פירטעלס האפטע, פהילטע ער מיר מיט, דאס איך
אין פארטונאל ניכט קאנטען צוואר דאעלכטע צוריק;
קעהען דירשט, וויען קאנטען צוואר דאעלכטע וואקאנע,
רוקפאללינגע ווירדען אבער דארט עכען אז וויר אין שפאר,
ניין דעם שיינעווישען אביבערענען, ער רעכט מיר דאדער
נאך האללאנד צו געהען, ווא צו יענער צייט דא פאלד-
קאפטענען דעליקאטעווישע הערדיקע פאלדע
דורשטען ניכט נור אין נעפישטער וועט צום יודענפארם
צוריקקעהען, וואדערן אויך אין געבאדענען ריכט אפגען
עס יודענפארטע אביבערענען, עס בעשפארט אויך צו
דעם צויעקע אין פירטעל צו ליכטאן, וועלכע דא
אויס שפאנען דאן געלויבעטען פארמאן, מיט דען
אביבערפארטענען ביז נאך אסטענדאס, דער הייסט-
פארט האללאנדעס, פירזא, איך בעפאלטע דען קען
מינע בורדעס אונד שפאטע, מיט ווינענשענען אונד
עספעהלונגען וויבליך פירענען, מיך באלד דארויף מיט
מינען פיינען נאך אסטענדאס אויך, ווא וויר פירענען
טאנע דארויף נלקקליך איינפארטען.

וואוואל דורך דעם עספעהלונגען מינעם בורדעס,
אלס וויר מינע געשטעלליכע אין מינען איינצולייכען
קונסט וועלכע איך פאן יענער אויך בערייכען האפטע,
געלאנגטע איך באלד צו ווארשטאנד אויב איינעם אונטע
ווענען נאכטען, איין וואר נאך מינע אונטע דאעלכטע
הערשטען איר דעם טעמפעל, איין עפאליכען גענע-
שיקען צו מינער ריכטען נאכטען ערליכע; איך פארט אין
אויב יענע איינעם נאכטענענען, יענע סאטוראיכישע
הייליגקייט וועלכע איך ביזא לעבענדיקע מיטעסע
אפגען געשטארען, מיין איינלקליכעס לעבען מיט דענדער
מיט דאס טייטע דאצי ביזא, מינען געהאנען שיינע צו
בערייטן אינד דעם פארמאנאס מיך אונטערליכען, נאכט וענ-
נעט מינען צווישען הערענען מיט דאס ליעבענדיגע
זאנען דענען ערסטענענענע דא, מיין ליעבער אבראחם
ביזא, מיט עליוויען האפטע איך קיינע קיינע.

הויב, מיין ליעבע וואן, האט דאס ווא איינציי-
מינע ניעדעריגונג מינע נאנצען לעבענסוועסע,
האבען איך אויסט מינען פאפער נעקראנטע, זא לעבנע
איך דורך מיין זעסאריינעס, אונטערליכעס לעבען מיט
עליוויען אינד דורך דאס אויסקוויצאנסקע דא אביבער
שטארנענען סוואלען, מינע שולד פאלקראפטען אביבערס
צו האבען; איך האפטע, דאס מיין פאפער מיך אויסט אלס
וואן ניכט פערלינגען ווירד, איך אביבערלעכע דיר דענען
מינען בערייכט נעכטע דעם סאנענישט, אין וועלכעס איך
פעריכאנטע ווערען וואלטע; דא אנדערען סאמליענענען-
פאלדע בערייכטען מיין ווארדיגע היינע סאמעל; ער ער-
שטראך מיר אבער, דא ער זעלבע קיינעלדען אויס, דא
דיר אויסט צו אביבערענען.

זא שרייב אין ווינעס, 78 לעבענסאירע, אס 50.
יארעמטאג נאך ווינע לויכט פאם פרישעווישען דין
צאליכטער פאפער

ווא (איינעס לעאן) אבראמאנער,
דא מערזאאל דער היימיגען האללאנדישען,
בערנערס אסטענדיקער ווען ווער נאכקאפטען פאן גע-
פליכטען פארמאנאס.
(**) דא בעקענענעסע ווער אבראמאנעלעס האט
ער פיר ווינען זאן אבראחם אויפגעניכטע.

ערא פֿוננס אנצייגע.

Hatsek Béla,

Optiker,
Budapest, IV., Váci-utca 3. szám
(Ecke der Trödlergasse).
Zum "Künstlichem Auge."

(פֿרויער קאמפאניאן דער פֿירמא האטשעק מיקשא) עמפֿעיהרט דעם פֿ.מ. סילבסוס וויין דיכעאלטני נייא אינגערשטעם גראפעס וואארענלאנדע פֿאן שפּען ציעלע אפטישען אינגערשטעם פֿענא פֿענא-אטיקעלן

אינגענלאנדע אן ציווקקער פֿאן 1 פֿ.מ. אימפֿיאטעס.

אפֿענענדיקע פֿאן 4.50 פֿ.מ. אימפֿיאטעס טערמא-מעטערעס פֿאן 50 קר. אימפֿיאטעס אנערליך בארא-מעטערעס פֿאן 4 פֿ.מ. אימפֿיאטעס ניעטעטע וועטער-אנצייגער 50 קר. אימפֿיאטעס דאס ניע העללעדישע מעלרעפֿאן פֿאן 16 פֿ.מ. אימפֿיאטעס נאיוועט פֿיר פֿרוי וואסאנלאנדע. גרעסטדישע הויף אינג צימטער אינגענלאנדע. האטעט גרעסענענאום וועלטס אינג שפּעללען צו פֿאנען. פֿאן 7.50 פֿ.מ. אימפֿיאטעס פֿראייגע בעשטעלונגען פֿראפעט אינג בילי הינט בערעכענעט.

האטעטערעס אטיקעל פֿיר באדעאיינריכטונגען. וואסעלעדישענען דארטן אינג שילינגע צו האבען ביא
Philipp Hubert & Co.
Budapest, VI., Andrássystrasse 53.
אילוסטרירטע פֿוטיוראטעס פֿאנאק אינג דראפט.

ווינען מאכענערעמאדירונגען
ענגענדיקע 1 אינג וואספאק האָדע הוינע שפּעקעט אַך
שטיינענד בירלינג
בימאטעריא, דאכטערדארין דיפּעלע בימע, ברעסטער, לאטען, מערדערע הוי דערע דאכטעטע אן אימפאטע פֿענסטער מיט אן אינגענלאנדע, מערדערע הוינע צימטער, קירכען שפּיץ, טאפעטע אינג סארא, סודרען נאנג, אינג פֿענסטער-ניטעטע, ברונונגע קעלחטיקער פֿלאטען, סודרע אינג איבערהויט אלדע אים בימאכע אינגענלאנדע אפֿעלע.
Näheres in meiner Bauschlerei und Baumaterialien Hauptniederlage
J. SOMMER,
Budapest, VI., Waltznerstrasse 51.

אדארף ראטה
הערדע אינג קנאבע נקריידער לאנדע בראפעס, דאנערשאפט, מאלירשאפט אינג עמפֿעלעט זיין וואהלאכטא-טערעס לאנדע פֿאן זאממע-אונד הערבעטא-ניצען
זא אינג האַרען גיללעטעס, איבערציעדער, ווינטער פֿאלעטאטע, האווענדאקס, מעקסיקאנער, שטארט-אינג היינע פֿעלעטע, זא וואו קנאבע נקריידער (בלי הישע שטעטע) נאך ניעטער פֿאזאן צו דען בילליכטען פֿרויען.
ענטפֿעלונגען נאך טאק ווערדן געגען 24 שטיין דען מיט אימפאטע שפּעל אינג יום אנגעשטינט.

געוויננסטויכטיקייט דעם יידישען שטאמעס.

(אויס דעם בוכע דעם רויטער יאָנע פֿאן ווערטיקער-שליסס)

אין פֿראנקרייך, וואו דיא רעליגיאן קיין הינדערניס בעטעט, גיבט עס פֿעלע יודען אין האהער-מיליטארישער דאנשטופע אונד צאהלעט דיא פֿראנ-צאָזישע ארמעע אלליין וועס יידישע גענעראלע.

איבער דיא לייסטונגען דער יודען אין דער קונסט מאלעריא אונד בילדערעריא פינדען וויר אין דער אין רעדע שטעהענדען בראשידע פֿאלגענדע גאנץ היכטיגע בעמערקונג: דאס ווערענטיקע האט יעדע דארשטעללונג דער נאטשהייט אונד דיא ער-רויכטיג פֿאן מענשיכען שטאנדיבלעדיגן פֿערוואַר-פֿען, דאוורד קאנטע פֿאן יידישען לייסטונגען אויף דיעזעס געביטעט פֿרויער נישט דיא רעדע זיין. ערשט אין ניערער צייט ווערענען זיך יודען דיעזעס מונסטעריגע, וואפֿאן דיא אהרביכער דער סאלאנס אין פֿאריז, בריסעל, דאנאן, בערלין אונד ווינען ריהמליכסט צו בערעכענען וויסען.

אין דער בייאגראפֿיע זינד דיא יודען קיינע ניי-לינגע, צאהלע דאך דער ביא דעם סאלאמאנישען טעטפֿילעס נביא ימקדשו נאך היינט צו דען מייסטער-ווערקען אין דיעזער קונסט. דיא יודען בעוואהרען אלס בייקונסטלער פֿעלע שטעמאק אינג קונסטזינען. אבער וויס מערער האבען זיך דיא יודען אלס דיכטער, מוזיקער אונד שווישפֿעלער אינגענצייכעט. אינגערשט ברייבט דיא פֿאנען דער פֿואלמען (תהלים) דעם האַרען לעדעס (ישר השירים) אונד דער פֿראפעטע (נביאים). דיעזע פֿאנען געהט נאך היינט פֿאן מינד צו מינד, ווענענער אללגעמיין גע-קאנט זינד דיא יידישען דיכטער דעם מושטעל אלטערס: בן נבירול, יהודה הלוי אונד אנדערע. אין נייסטער צייט שטעהען אינגענצייכע, קאמפֿערט מאנעטראל אונד דאזי דאך דא.

פֿיר דיא בענאכטונג דער יודען פֿיר דיא שיי-שפֿעלעכסטע אויט דער ווענער בירגערשאפט-קונסטער, זא נעטע הא אל מייסטער-טילטע, דעסען נאמע אין בירדען אינגענצייכענע געשעעט ווירד. אויס דעם געביטעט דער מוזיק ברייכען וויר ניר מייטער בער אונד הא אל ע יו צו גענגען.

וואס דאס קונסטערישע בעמערקע פֿער-ווייט דיא בראשידע אינג דיא אינגענצייכענען וועלכע פֿעלע יודען ביא דען וועלטליכע-שטעלונגען אונד אנטעסלדך ביא דער לעטצטען אין בוראפעט אבערהאלטענע לאנדעס-אויסשטעללונגען געהאלטען האבען, בעמערקענדיקע אונד דאס אין דער לאנדערישע-שטאפעט-ניטעט דיעזער אינגענצייכענע פֿאן 1088 אויסשטעללונגען 121 יודען ווארען.

שפּעטער ווירד פֿאן דען יודען אויף דעם גע-ביטעט דעם האנדווערקעס אונד דער ווינענליכער געשפּאכען.
דער פֿערפֿאסער קאמט צו דעם רעזולטאטע:
עס גיבט קיינע יודענפֿראנע, עס דארף קיינע נעבען, אינגע אלבע זיט נאך דעם אויסשפּרעכע דעם דייטשען קראנג פֿרינען, אינגע שפּאך אינגערע היינענע צייט-ליוואציאן, אין ווארען ווארען טרייט דאן דער האַכבעטאטע גרוי פֿיר זיין פֿאלק, איין, דען יודע-פֿינדען דאס טארטיכע אונד פֿעדערהאפטע איהרעס טרייכעס פֿארהאלטענער דער פֿערינעטע פֿאלקע פֿערפֿאסער, וועלכער בערייטט אים פֿאמען לעבענדיקע שטעטע. שפּיטיג דיא איבערצייגונג אויס, דאס דיא צייט דער וואסנאטע נור טאמנטא פֿערפֿינסטערט וואו אונד אין נישט פֿערינער צייט וועדער הערפֿאָרליכטען ווערען.

אלט דייטשע דיוואנס
שפּילגערעכט אויסגעפֿירט זינד ביללעכט צו פֿער-קיינען ביא דעם טאנצערישע אונד דערפֿאָרשער
J. Herold, Budapest, Schiffgasse 10.

ראטהעל (רעכנונגס און פֿאנא בע)

אין קאכע פֿראנט דען פֿאפּער: וואו פֿעל ווירד היינע געמישט? וואו פֿעל טאנע זינד אין דער ספּירע פֿערינאנגען?
דער פֿאפּער וואנט: רעכנע דירס אויס: אין 9 טאנען ווירד טאן עכען זא פֿעלע עקענער צאהלען, אלס פֿאן פֿאך 9 טאנען אינגענצייכען געצאהלעט האט, אונד עכען זא פֿעלע אינגענצייכען וואו דאמארס עקענער. אין עקען טאנען אבער ווערדען דיא אינגענצייכען בלייד זיין מיט דען אינגענצייכען פֿאן פֿאך 10 טאנען אונד דיא עקענער דאס דאפּעלטע פֿאן דאמארס.

היידע, מאת החכם ונתן בניסן ט"ל הקדושים בקומאק.

ש	י	ו	ו	ו
ע	ס	ק	ש	ה
ה	א	ה	י	ם
ה	ח	ז	י	ה
ה	ב	ו	ק	ה

האטס בלי אנושי ברוי וונדיר לי פֿרויען ווירד! מאותות אלו המופת שורות האלו! למה שמת אהות:
א כהן הוה כאמר אבוי וירמחו קראו, מעור מסביב!
ב איש חן ספואר בחולוס, בשמחה בניה כהנס גדולים,
ג סופן נח הוא ליהודים לקרש שבתות ומעדים,
ד תמאחה בברית בין הכהנים כאשר ירד העש על הגנים,
ה יש מלך ישראל גם מלך יהודה, בעת אחר עובי התורה והתורה, המוריס בהשכל ודעה, יקבלו תוכה מרבעה, עם ארבעה טורים כמשמחה, אשר חיי הכהנים כמלאותם!

אימפֿאטעל דער אטמועל אין 59
I, דעם דריטען
לאנדשטרימגעקעמפֿן (לאנד, שוויס, געעמפֿן)
II, דער היידע:
תשתרר (נשפּירט 1500 קש, שפּיר, תה, קר),
ריכטיג האבען געלאזט:
ביידע, דיא הערען, מענדל ביי קרעמער-שטענע, מ. פֿערינאציען - לעלעס, שפּיין מאיער - מיקו-לאש, מ. קרעמער - אקסעקענדיהא, איצק ניימאן - האַנענע, מיטע שפּאיר דייש - וואספֿעלע, מ. מיק - איינשפּיץ, וויס עס שפּיין - דאָבא, בוכרא, פֿער דאוורד - קיינזש, ישראל דאָס - מישקליק, נתאל מענדל לעוו - שאלאנא-פֿאריא, מאקס פֿירס - וויסענען, מאנטע מאיר - היראלטע, מדישען פֿעלעכעמאן, מ. ערמאנא - מיטע, מנשה קליין - עמשי יודאף, מאיר שיק - נאדאוואיאן, יוסף ניינבערג - פֿרעסבורג, יעקב שניטער - ניימארא, יוסף געלב - סילא.

דאס דריטע, דיא הערען: ישראל הייס הער לינגער - מאַרשא, האא דאוורד - שיקלעטעט, יאנאס שפּענעל - פֿענענע, לעפֿאָלד ווייס - פֿענאָפֿער, אינגאמין אונד נאשראן ווייס - מיאוו, דיא דאמען: האני לאַוין - פֿרויענקירכען, קראו ברוין - פֿענקירכען, ער-טעמיע נויטמאן - פֿאָרף-ענטש, דאָוואלע קליין - ליפסא, האני ווייס - מיאוו.

דיא היידע, דיא הערען: הערמאן לאנדוי - מוואשארעלי, ווינהעלס אלעקסאנדער, בערנאט קייפּמאן - סטראָפֿאָ, סאלאמאן האַטאנדער - טעשען, ישראל לוי קליין - דאָ, מיטע שאַנפֿעלר, שמואל יעקב וואר - קוריא, שלום טייל קליין - בערעכא, יעקב אבס - מינעוואר, שמואל ווינוול פֿעדער - מאַספּאָן, ישראל קראַוויץ - קראַוויץ.

אמר ר' שמואל צבי שפּיכער בקאָליש: כשליש עשרה מות החרד הוא? נדרשת בהן, ואלו הן: א' התיבת תשרי; ב' לפני "עליו"; ג' ה' אותיות; ד' אי לאיש שהאשה שורדת עליו; ה' בנשמתו אלק ותיק; ו' בפרשת "קרח"; ז' שתי אותיות ה'; ח' אות ר'; ט' חש; י' ש; יא' תר; יב' רר; יג' מחציתה בכשרות ומחציתה בכח בורר.